

Udržitelná doprava ve městech

9.2.2016 VUD RVUR, Praha

Zbyněk Sperat, CDV, v.v.i.

Města hrají klíčovou roli

„Velká většina evropských občanů žije v městském prostředí, přes 60% z nich žije ve městech nad 10.000 obyvatel. Jejich každodenní život se odehrává na stejném prostoru a pro svoje cesty sdílejí stejnou infrastrukturu. Městská doprava vytváří 40% všech emisí CO₂ ze silniční dopravy a až 70% jiných škodlivin z dopravy.“

(European Commission, Clean Urban Transport)

Doprava má negativní dopad na:

- zdraví
- životní prostředí
- budovy a stavby
- statky zničené při nehodách

Podoby negativních dopadů dopravy

Společenské:

- **Emise**
- **Hluk**
- **Nehody**
- **Dopravní zácpy (kongesce)**

Environmentální:

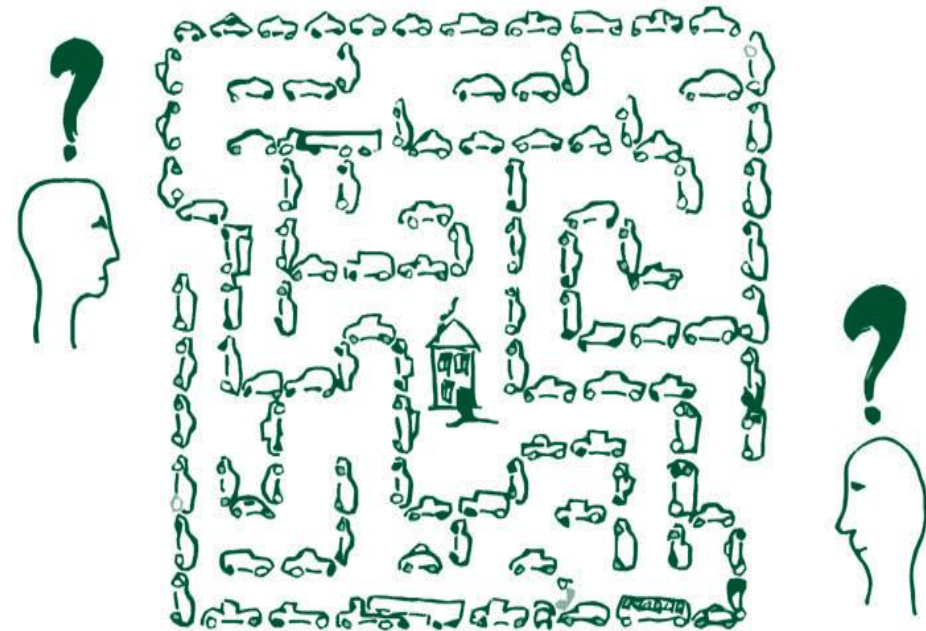
- **Fragmentace ekosystémů**
- **Znečištění vod a půdy**
- **Dopady na přírodu včetně snižování biodiverzity**
- **Zábor půdy a skrývky půdy**
- **Čerpání neobnovitelných zdrojů**

Jak snížit negativní dopady dopravy a zároveň zachovat nutnou úroveň mobility?

Tradiční přístup: Výstavba dopravní infrastruktury pro motorová vozidla – zvýšení kapacity komunikací a plynulosti dopravy

X

Nový přístup: Integrované plánování (mezisektorové a dlouhodobé) - SUMP

Nástroje dopravní politiky

NORMATIVNÍ

- limity, zákazy, omezení
- emisní standardy (EURO normy atd.)
- omezení pohybu vozidel
 - environmentální zóny
 - zóny s omezenou dopravou, bez aut

INSTITUCIONÁLNÍ

- integrované dopravní systémy
- logistika, telematika, inteligentní dopravní systémy
- dopravní zklidňování
- management mobility – **motivační**

EKONOMICKÉ

- zahrnutí ekonomických, environmentálních a sociálních nákladů do cen
- ovlivnění výrobních a spotřebních vzorců
- daně, dotace, poplatky

mix nástrojů

Plán udržitelné mobility pro města

Sustainable Urban Mobility Plan – SUMP

Definice:

„Je strategickým plánem, který je vytvořen k uspokojení potřeb mobility lidí a podniků ve městech a jejich okolí a k zajištění lepší kvality života. Je postaven na stávající praxi a bere náležitě v úvahu integrační, participační a hodnotící principy.“

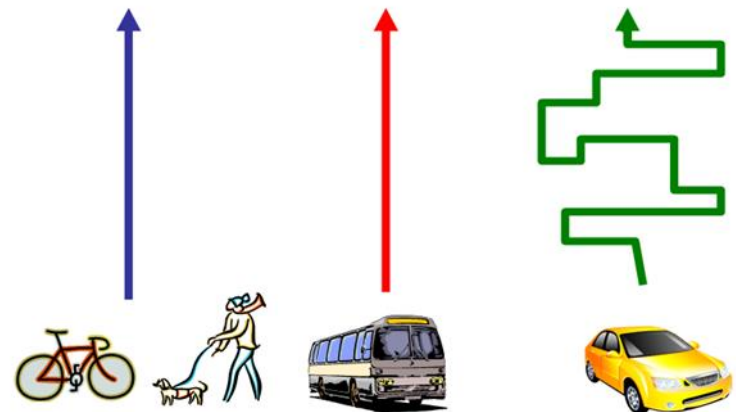

Řešení mobility + lepší kvalita života

Princip integrace

- **Politiky a strategie** (doprava, územní plánování, ŽP, sociální atd.)
- **Partnerství** všech klíčových aktérů, vč. **veřejnosti**
- **Územní integrace** – město a obce atd., sítě, funkce....
- **Vertikálně** – plánování a realizace (stát-kraj-město)
- **Multi-modalita** – nabídka pro různé druhy dopravy v pohybu i v klidu i jejich kombinace, řešení osobní i nákladní dopravy, **důraz na podporu veřejné, cyklistické a pěší dopravy**, sdílení aut; omezování závislosti na IAD
- **Úroveň opatření** – balíčky
- **Práce s dopravním prostorem** i uživateli (dopravní návyky, MM)

Integrace dopravního a územního plánování

- demografické trendy a urbanistická řešení výrazně ovlivňují životní prostor obyvatel a jejich potřebu mobility
- umístění zástavby, objektů i rozložení dopravních komunikací a uzlů veřejné dopravy hrají zásadní roli v dopravní obslužnosti (multimodálního řetězce) a pokrytí poptávky po mobilitě
- citlivá regulace IAD ve veřejném prostoru (dopravní management, parkovací politika, zóny)
- dlouhodobé plánování pomáhá předcházet negativním dopadům

Plán udržitelné mobility pro města

SUMPs

PDU (Plans de Déplacements Urbains)

LTPs (Local Transport Plans)

VEP (Verkehrsentwicklungsplan)

....

V EU různá míra závaznosti (legislativa) a
finanční podpory

Plán udržitelné mobility pro města

- **Bílé knihy** Komise - dokumenty, které obsahují návrhy na činnost Společenství v určité oblasti. V některých případech Bílá kniha následuje po vydání
- **Zelené knihy**, která formuluje klíčové otázky a jejímž cílem je zahájit proces konzultací o daném tématu na evropské úrovni.

Bílá kniha o dopravě 2011 – základní strategický materiál EU, pracuje s výhledem do r. 2050, pro členské státy **doporučující, nezávazný**.

Bílá kniha o dopravě 2011

Cíl v oblasti bezpečnosti:

Snížit do roku 2050 počet úmrtí v silniční dopravě téměř na nulu. V souladu s tímto cílem usiluje EU o snížení dopravních nehod do roku 2020 na polovinu (ve srovnání s rokem 2010).

Cíl v oblasti emisí:

Snížit emise skleníkových plynů do roku 2050 alespoň o 60% v porovnání s rokem 1990.

- žádná vozidla s konvenčním palivem ve městech;
- 50% přesun cest na střední vzdálenosti v meziměstské osobní a nákladní dopravě ze silniční dopravy na železniční a vodní dopravu

Bílá kniha o dopravě 2011

Vybrané iniciativy:

2.2. Podpora udržitelnějšího chování

- 27 Dopravní informace
- 28 Označování vozidel podle emisí CO₂ a
 palivové účinnosti
- 29 Kalkulačky uhlíkové stopy
- 30 Ekologická jízda a omezení rychlosti

2.3. Integrovaná městská mobilita

- 31 *Plány městské mobility*

Iniciativa 31 – Plány městské mobility

- **Zavést** postupy a mechanismy finanční podpory na evropské úrovni pro přípravu **auditů městské mobility, jakož i plány městské mobility**, a vytvořit **srovnávací přehled evropské městské mobility** založený na společných cílech. Prozkoumat **možnost povinného přístupu v případě měst určité velikosti** na základě národních norem vycházejících z pokynů EU.
- Propojit fond pro regionální rozvoj a Fond soudržnosti s městy a regiony, které předložily současné a nezávisle potvrzené osvědčení o auditu výkonnosti a udržitelnosti městské mobility.
- Prozkoumat možnost **zřízení evropského rámce podpory postupného provádění plánů městské mobility v evropských městech**.
- Integrovaná městská mobilita v možném inovačním partnerství **“inteligentní města”**.
- **Povzbudit velké zaměstnavatele k vypracování plánů řízení podnikové mobility.**

Zelená kniha městské dopravy, 2007

Na cestě k nové kultuře městské mobility

formuluje klíčové otázky, cílem je zahájit proces konzultací o daném tématu na evropské úrovni

- zdůrazňuje nutnost integrálního přístupu
- 25 hlavních výzev dokumentu
- např.: „Jaká opatření by bylo možno přijmout na podporu chůze a jízdy na kole jako reálných alternativ automobilu?“

Akční plán městské mobility (EK, EP 2009)

Návrh krátko- a střednědobých akcí, zaměřených na specifické otázky městské mobility. EK nabízí dobrovolné partnerství místním, regionálním a národním úřadům při spolupráci ve vybraných oblastech společného zájmu ... princip subsidiarity (městská mobilita v pravomoci města/regionu)

Akční plán městské mobility (EK, EP 2009)

Doporučuje zavedení a uplatňování plánů udržitelné integrované městské dopravy v aglomeracích o více než 100.000 obyvatel, které by obsahovaly:

- diagnostické metody, ukazatele a cíle mobility včetně jejich hospodářských, sociálních a environmentálních dopadů,
- plán rozvoje a vzájemného propojení dopravních sítí koordinovaný s plánem pro regionální dopravu a celkovým městským plánováním,
- plán **rozvoje ekologicky šetrných způsobů dopravy** (cyklistické stezky, pěší zóny atd.), které by byly plně propojeny s městskou hromadnou dopravou

Akční plán městské mobility (EK, EP 2009)

- celkové schéma **parkování a platforem kombinované dopravy**,
- program pro přizpůsobení správy sítí městské mobility a jejich možnosti pro **uživatelé s omezenou pohyblivostí**,
- celkové schéma **logistiky v městské dopravě**,
- postup přímého zapojení občanů

Akční plán městské mobility (EK, EP 2009)

Action 1: Accelerating the take-up of sustainable urban mobility plans

Action 2: Sustainable urban mobility and regional policy

Action 3: Transport for healthy urban environments

Action 4: Platform on passenger rights in urban public transport

Action 5: Improving accessibility for persons with reduced mobility

Action 6: Improving travel information

Action 7: Access to green zones

Action 8: Campaigns on sustainable mobility behaviour

Action 9: Energy-efficient driving as part of driving education

Action 10: Research and demonstration projects for lower and zero emission vehicles

Akční plán městské mobility (EK, EP 2009)

Action 11: Internet guide on clean and energy-efficient vehicles

Action 12: Study on urban aspects of the internalisation of external costs

Action 13: Information exchange on urban pricing schemes

Action 14: Optimising existing funding sources

Action 15: Analysing the needs for future funding

Action 16: Upgrading data and statistics

Action 17: Setting up an urban mobility observatory

Action 18: Contributing to international dialogue and information exchange

Action 19: Urban freight transport

Action 20: Intelligent transport systems (IST) for urban mobility

Urban Mobility Package (2013)

EK chce posílit udržitelnou dopravu ve městech:

- Sdílení zkušeností, šíření dobré praxe a evropská spolupráce,
- Poskytování cílené **finanční podpory** pro balíčky integrovaných opatření
- Zaměření na **výzkum a inovaci** – nová řešení dopravních problémů ve městech (H2020, Civitas, Smart cities - partnerství pro inovaci)
- Zapojení národní úrovně členských států - zajistit rámcové podmínky pro místní úřady

Dopravní politika ČR 2014 - 2020

- V rámci EU **spolupracovat na realizaci opatření obsažených v Akčním plánu pro městskou mobilitu** a využívat získané pozitivní zkušenosti a postupy v této oblasti pro zlepšování udržitelnosti a bezpečnosti mobility v městských oblastech ČR.
- Rozpracování v návazné strategii: **doporučení pro přípravu plánů městské mobility samosprávou**, Koncepce veřejné dopravy, Národní strategie cyklistické dopravy
- **Financování:** rozpočty samosprávy, spolufinancování z evropských fondů - prostřednictvím Operačního programu pro sektor doprava (OPD) a Integrovaného regionálního operačního programu (IROP), částečně SFDI

Legislativa na podporu udržitelné městské mobility

Pouze sekční zaměření

- Zákon č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu (Stavební zákon)
 - § 18 Cíle územního plánování: „Územní plánování zajišťuje předpoklady pro udržitelný rozvoj území,,
- Zákon č.201/2012 Sb. o ochraně ovzduší
- Zákon č. 194/2010 Sb. o veřejných službách v přepravě cestujících a o změně dalších zákonů (vč. Plánu dopravní obslužnosti)

Metodika SUMP CDV v.v.i.

- Vychází z dokumentů na úrovni EU:
 - Akční plán městské mobility EU 2009,
 - Bílá kniha o dopravě EU 2011,
 - Balíček městské mobility 2013,
 - Evropská metodika pro tvorbu SUMP – „EU SUMP guidelines“ (Rupprecht Consult, 2014),
 - Metodika JASPERS (2015),
- Vychází z národních dokumentů (i jiných zemí EU), z místní praxe a dílčích metodik ČR

Metodiky SUMP v češtině

- **Evropská metodika** pro tvorbu SUMP (Rupprecht Consult, 2014)
– obecný popis aplikovatelný ve všech zemích EU
- **Metodika JASPERS** (2015) – popis procesu pro města a/nebo kraje ČR (plány udrž.rozvoje dopravy – TMP)
- **Metodika CDV, v.v.i.** – popis procesu SUMP v podmínkách ČR, nyní v procesu certifikace, pro města doporučující

Vznik metodiky

- potřeba popsat udržitelné plánování mobility (co je udržitelnost, jak udržitelně plánovat dopravu?)
- **situace v EU:** snaha EK dát povinnost zpracování SUMPu (podle franc. vzoru – pro aglomerace nad 100 tis.), zatím tuto povinnost **váže na čerpání strukturálních fondů**, princip subsidiarity (Rada EU) - v každé zemi specifická praxe
- nicméně zákonná povinnost SUMP v několika zemích, na základě místních potřeb, může vzniknout potřeba legislativního opatření i v České republice

Metodika SUMP CDV v.v.i.

- z projektu “Integrace plánování k udržitelnosti na městské úrovni” – TA ČR Omega
- pro města České republiky
- pro Ministerstvo dopravy ČR – další využití pro koordinaci aktivit udržitelné mobility

Povinnost SUMP v ČR?

- **pro čerpání z OPD** do konce 2020 (výzvy po r. 2017):
 - **SUMP** musí mít města nad 150 tis. obyv., do r. 2017 – strategické fiše
 - města nad 40 tis. – 150 tis. obyv. mají povinnost připravit **SUMF** (metodika není, pouze pokyny od MD – přílohou metodiky CDV)
 - **pro čerpání z OPD** od r. 2021:
 - budou SUMPy povinné pro města nad 40 tis.obyv.
- Ideálně:** všechna města nad 40 tis., bez ohledu na čerpání – nutná legislativní povinnost? (mezirezortní akce?)
- může vyjasnit i vztahy k zásadním dokumentům – územní plány apod.

Metodický pokyn pro SUMF

SUMF – strategický rámec pro doložení projektů veřejné městské dopravy

- ✓ podle pravidel OPD
- ✓ východiska ze současných plánů
- ✓ pro oblast veřejné dopravy:
 - analýza,
 - výhledy
 - stanovení cílů pro oblast veřejné dopravy – hlavní cíl: kvalitní systém veřejné dopravy
 - navržená opatření

První města ČR připravují SUMP

Brno

Ostrava

Opava

Plzeň

Metodika SUMP

- ✓ ukazuje celý proces zpracování **strategického dokumentu** - SUMP
- ✓ popisuje ideální postup v celé šíři, založený na hlavních principech:
 1. Integrace (v dopravě i plánování)
 2. provázanost: principy vize cíle
aktivity indikátory
 3. participace
 4. monitorování a evaluace
 5. udržitelné financování

Metodika SUMP

Hlavní princip: **udržitelnost**

- závazek k udržitelnosti – nastaven hned v přípravné fázi
- v dopravním plánování a plánování dalších sektorů (územní plánování, ŽP, zdraví, energetika atd.)
- udržitelnost v dopravním chování

Strategické cíle SUMP

- zlepšit **kvalitu života**
- snížit objemy **IAD**
- redukovat nároky dopravy na prostor, finance
- snížit dopady z dopravy na životní prostředí vyšší efektivitou všech cest, úsporami a pomocí dop. systému založeného na podpoře udržitelnějších druhů dopravy: **veřejné dopravy, pěší a cyklistické dopravy, čistých vozidel a alternativních energií**

Strategické cíle SUMP

- snížit dopady z **dopravy na zdraví**;
- zajistit přístupnost dopravy pro **všechny občany** vč. osob se sníženou schopností pohybu a orientace;
- zlepšit **integraci plánování** dopravy a souvisejících sektorů
 - územní plánování,
 - otázky životního prostředí,
 - energetického hospodářství,
 - oblast zdraví, školství a sociální otázky

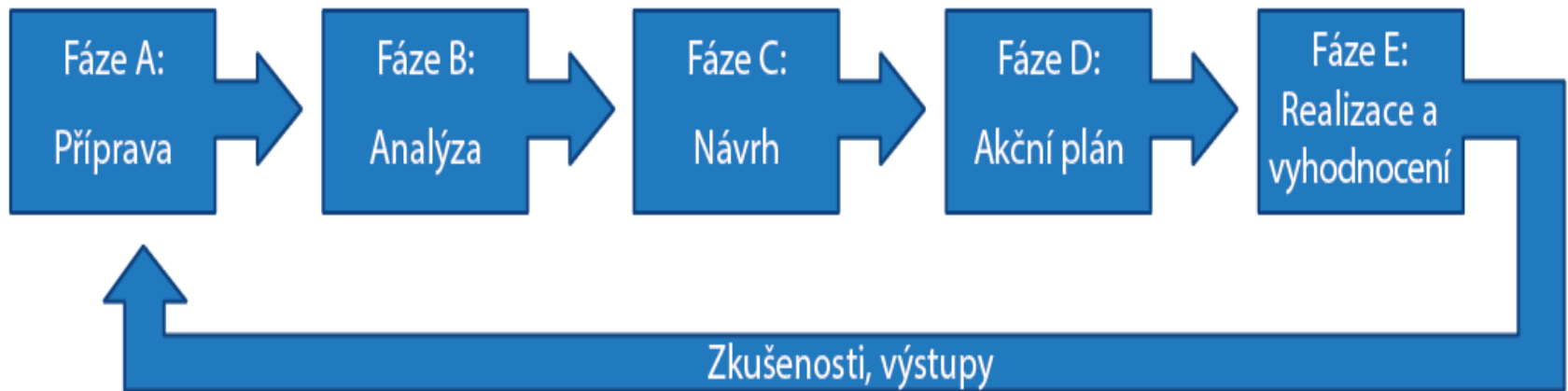

První kroky SUMP

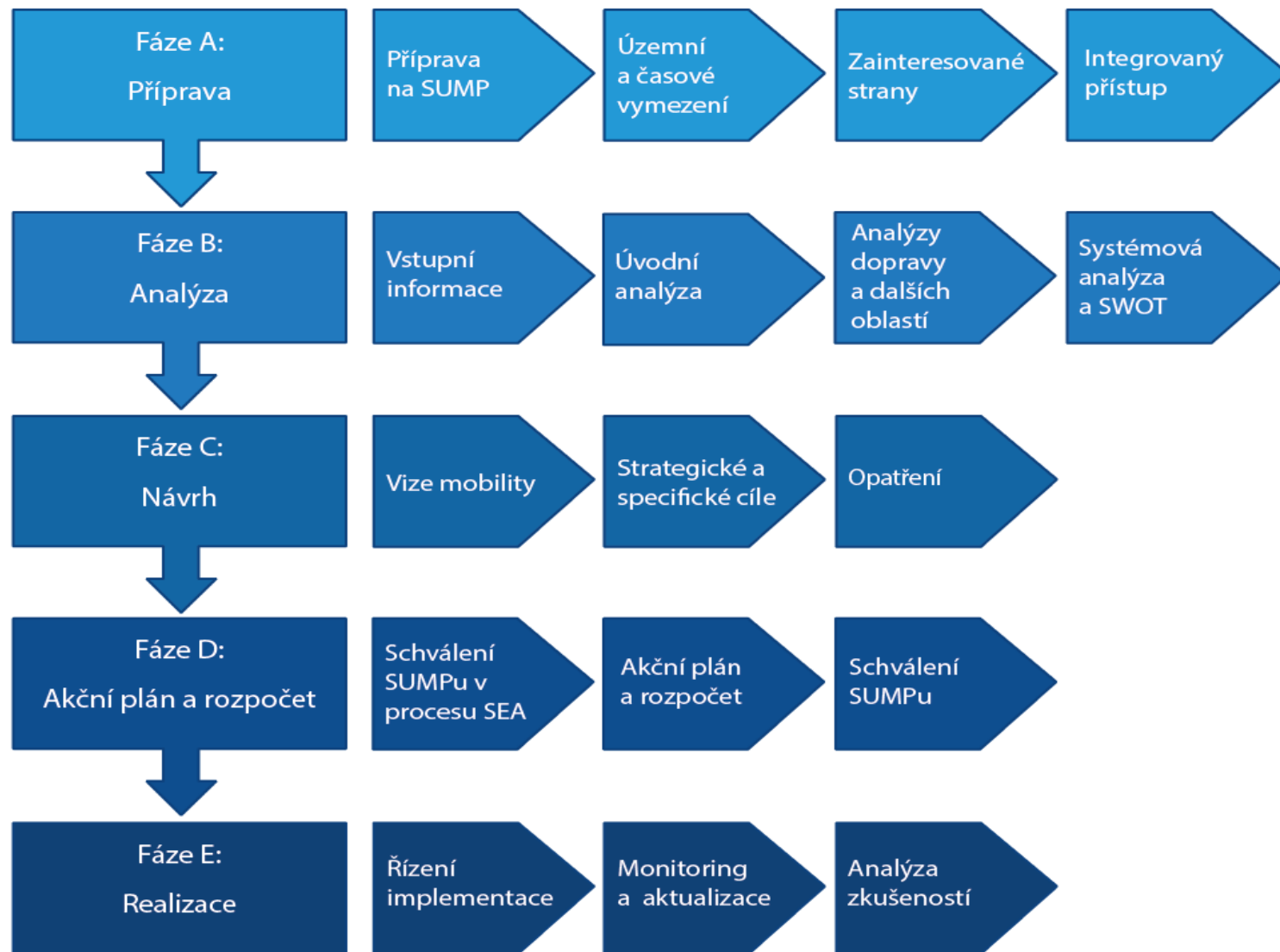
- vymezení řešeného území
- dohoda mezi partnery a zainteresovanými stranami
- politický závazek
- závazek k udržitelnosti – má vliv na úvodní i následné analýzy, aplikaci závěrů z analýz

Metodika SUMP

Fáze přípravy a realizace SUMPu

Cyklus SUMP detailně

Doporučená opatření:

- **infrastrukturní** (stavby cyklostezek, tratí MHD, ..)
- **provozní** (zklidňování, regulativní parkovací politika, preference MHD, plány mobility pro firmy, carsharing, systém veřejných kol ..)
- **nové technologie**: telematika, alternativní paliva
- **organizační/institucionální a systémová** (dopravní výuka, organizační změny v rámci úřadu, kampaně, způsob financování opatření a hodnocení dopadu...)

Pro úspěch plánu mobility:

- ✓ velká **propagace plánu mobility** (informační kancelář, dopisy, cestující apod.)
- ✓ zapojení všech **zainteresovaných stran**
- ✓ **koordinace magistrátu**, výrazná a aktivní role magistrátu, změna filozofie, **odbor mobility** a odbor životního prostředí
- ✓ realizace **koordinovaných dopravních projektů** (železniční nádraží jako multimodální uzel apod.), projektů a iniciativ z jiných oblastí

Děkuji za pozornost

Zbyněk Sperat

CDV, v.v.i.

zbynek.sperat@cdv.cz